

Säterbruk i Värmland

Foto: Johan Eklund

Nr 2 2011

Fäbodriksdagen 2012 i Värmland

Den årliga fäbodriksdagen kommer 2012 äga rum i Värmland, närmare bestämt på Klarälvdalens folkhögskola i Stöllet, helgen 22-23 september. Flera arrangörer samarbetar om att planera och genomföra fäbodriksdagen, bland annat Värmlands säterbrukarförening, NaPTEC, Klarälvdalens Folkhögskola, Studieförbundet i Torsby, med flera. Kontaktperson är Solveig Hedén.

Temat kommer vara ”mat”. Mer information kommer senare, men reservera redan nu dagarna!

Säterakuten

Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen har 2011 påbörjat ett pilotprojekt (ett försök) kallat ”Säterakuten”. Om försöket faller väl ut är det planen att driva ett större projekt med samma namn under 2012-2013. Länsstyrelsen har ansökt hos Jordbruksverket om att få använda upp till 4 miljoner till ”Säterakuten” under 2012-2013.

Bakgrunden är att vi ser att inte markägare eller brukare på sätrarna söker pengar för restaurering av mark och/eller byggnader, trots att dessa pengar har funnits att söka i över 10 år och trots att sätrarna har högst prioritet vid fördelning av medel. Vi ser också att sätrarna växer igen och byggnaderna förfaller. Med några få undantag så växer samtliga sätrar igen och det går snabbt. Vallarnas grässvål har i många år stått emot så att igenväxningen har gått relativt långsamt, men nu går det fort och om inget görs är nästan alla sätrar endast kulturlämningar i skogen om 10 år. Vill vi ha kvar en levande säterkultur krävs det åtgärder NU.

Genom kontakter med intresserade markägare har vi förstått att ett stort hinder för praktiska åtgärder på sätrarna är den speciella markägarstrukturen. Vallarna är uppdelade på många fastigheter och ännu fler markägare. Att samla ihop alla och ta gemensamma beslut är nästintill omöjligt på en del ställen. Många delägare är dessutom riktigt gamla och andra bor långt borta och är sällan eller aldrig på plats.

Säterakuten 2011-2012 äger rum på Segenässättern i Norra Ny. Segenässätterns sätervall är uppdelat på ca 30 fastigheter och ca 45 markägare! Några markägare är mycket gamla och bor på vårdhem, några har redan avlidit under projektiden. Andra markägare bor långt borta. Ett fåtal vistas på sätern då och då. En markägare har en del år haft betande kor på sätern.

Segenässättern är samtidigt den sätern i Värmland med flest intakta byggnader kvar.

Sätrarna växer igen! Så länge vallen slås varje år eller betas så hålls grässvålen tätt och träden har svårt att så sina frön. Men efter många år utan slåtter eller bete så luckras grässvålen upp. Det kan se ut som att de är mycket gräs, men tittar man närmare så ser man bar jord mellan stråna. Då börjar det komma både smågranar och lövsly. De första träden skuggar marken, skuggan innebär än glesare grässvål och möjlighet för ännu fler träd att så sina frön. Sen går det fort. Foto: Lise Wichmann Hansen

Målet är att öppna upp/få bort sly och igenväxning från hela sätervallen, sätta upp gårdsgård på ursprunglig plats i gränsen mellan vall och skog, bevara alla byggnader, ha betande djur vid sätern på skogen (allra helst utanför gårdsgården, och slåtter innanför gårdsgården).

Det projektet bidrar med är att ta kontakt med samtliga markägare och erbjuda röjning/avverkning åt alla som vill detta. De flesta markägare har tackat ja till erbjudandet. Några markägare är positiva till restaureringen, men vill själva göra avverkningen på sin bit av vallen. Någon enstaka markägare vill inte vara med alls. Under 2011-2012 ska all sly och igenväxning tas bort hos de markägare som givit sin tillåtelse. De nästa 5 åren efter insatsen ska skogsstyrelsen återvända och putsa bort eventuella slyuppslag och rotskott. Intäkter från virket tillfaller markägarna.

Ett parallellt byggnadsvårdsprojekt pågår på samma säter. Markägarna får erbjudande om att få sina byggnader åtgärdade. Det handlar till exempel om nya plåttak där taken inte är hela, nya syllstockar där det finns akut behov av detta, bortgrävning av jord intill syllar vid behov m m. Byggnadsakuten ägnar sig inte åt "finlir" med till exempel fönster eller interiörer utan inriktar sig på akut viktiga åtgärder med syfte att bevara så många byggnader som möjligt för framtiden.

Bland de vanligaste orsakerna till skador på säterbyggnader är att träd/sly fått växa nära inpå byggnaderna och att marknivån höjts så att virket har kontakt med marken. På bilden här syns dels ett tydligt grönt mönster på väggen, där alger trivts på grund av att trädet som stod vid knuten höll kvar fukten/ förhindrade virket i att torka upp efter fuktigt väder. Dels syns det hur löv, kvistar m m med åren samlats på hög och förmultnat och bildat en hög med jord mot väggen, som resulterat i rötskador i de två nedersta stockarna. För kanske 30 år sedan hade det räckt att knipsa av ett slyskott (½ minuts arbete), nu behöver huset lyftas, kanske 1½ stock bytas och jord behöver grävas bort så nya syllen inte får markkontakt. Foto: Sara Bodin

Markägare som inte röjt bort sly runt byggnaderna och inte tillåter projektet göra det heller kommer inte heller få erbjudande om att få sina byggnader åtgärdade. Det ska bli mycket intressant att se hur det går med "säterakuten". Förhoppningsvis går det så bra så att vi, ev med några små justeringer av upplägget, kan fortsätta till fler sätrar med denna akutverksamhet. Återkommer med mer information till sommaren när arbetet är igång.

Nackdelen med ett projekt är att det inte löser något på sikt. En kortvarig insats kan göras i projektform, men sen? Om ingen långsiktig lösning etableras så växer ju bara slyet upp igen. Därför är det avgörande att det finns folk som vill ägna sig åt säterbruk med djur och/eller slåtter på sätervallarna efter en restaureringsinsats.

Driva ett eget projekt?

Man kan få upp till 90 procent av sina kostnader täckta av projektpengar från ”Utvald Miljö”. Både privatpersoner och föreningar kan söka. De 10 procenten man själv står för kan vara antingen pengar man själv betalar eller ideellt/eget arbete som då värderas till 175 kr/timme. Alla kostnader ska styrkas med faktura och betalningsbevis. Eget arbete dokumenteras i tidredovisning.

Vill du veta mer eller har en idé du vill prata igenom med någon så kontakta:
Sara Bodin Olsson 054-19 70 44 (byggnader, gårdsgård, kulturlämningar)
Lise Wichmann Hansen 054-19 72 16 (restaurering av bete eller slåttermark).

Använda nyhetsbladet!

Du kan skriva i ”Säterbruk i Värmland”! Artiklar, insändare, synpunkter m m.

Skulle du vilja hitta en säter att vara på i sommar? Eller någon som vill vara på din säter? Har du tankar och idéer du vill berätta för andra?

Annonsering är gratis, bara det handlar om säterbruk i Värmland!

Prenumerera (gratis!)

Om du önskar prenumerera på nyhetsbladet ”Säterbruk i Värmland” så meddela detta i mail till: lise.wichmann.hansen@lansstyrelsen.se .

Har du inte tillgång till dator kan du prenumerera på pappersversionen .
Ring 054-19 72 16 eller skicka brev till
Lise Wichmann Hansen,
Länsstyrelsen Värmland, Lantbruk
651 86 Karlstad.

Manusstopp för nästa nummer som kommer ut i mitten maj är 1 maj!

